

Wnioskowania prawnicze

- **Reguły wnioskowań prawniczych pozwalają, w oparciu o to, iż w systemie norm prawnych obowiązuje określona norma prawna, wnioskować, że w systemie tym obowiązuje również inna norma prawna (norma prawna pośrednia).**
- **Reguły te odnoszą się zatem do tych sytuacji, które nie zostały *expressis verbis* uregulowane przez obowiązujące normy prawne, a więc takich sytuacji, które nazywamy lukami w prawie.**

Interpretator tekstu prawnego powinien w pierwszej kolejności posłużyć się dyrektywami wykładni językowej, systemowej i funkcjonalnej.

Jeżeli przy ich pomocy nie uda się usunąć luki w prawie powinien posłużyć się regułami wnioskowań prawniczych.

WNIOSKOWANIA OPARTE NA WSPÓLNEJ PODSTAWIE AKSJOLOGICZNEJ NORM PRAWNYCH

➤ **per analogiam**

➤ **a contrario**

➤ **a fortiori**

Wnioskowanie (rozumowanie) *per analogiam* (przez analogię) to wnioskowanie z podobieństwa stanów faktycznych. Wyróżnia się dwa rodzaje analogii: „*analogia legis*” (dosł. z ustawy) i „*analogia iuris*” (z prawa).

„*Analogia legis*” Struktura wnioskowania obejmuje przesłankę I, przesłankę II i wniosek. Schemat wnioskowania „per analogiam legis” jest następujący:

Przesłanka I: obowiązuje norma prawna bezpośrednia N 1, która określa skutki prawne stanu faktycznego F 1

Przesłanka II: organ stosujący prawo ustala, iż nie obowiązuje norma bezpośrednia N 2, która określałaby skutki prawne stanu faktycznego F 2 Jednakże zarazem ocenia, że stany faktyczne F 1 i F 2 są do siebie dalece podobne.

Wniosek: ze stanem faktycznym F 2 należy odpowiednio wiązać skutki prawne wynikające z normy N 1.

Przykład: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1998 r. (III CZP 11/98, OSNC 1998/12/199).

Sąd Najwyższy uznał, iż prawo użytkowania wieczystego, jest dalece podobne w swych podstawowych cechach do prawa własności.

Skoro do przeniesienia prawa własności przepisy kodeksu cywilnego wymagają zachowania szczególnej formy umowy cywilnoprawnej, tzn. formy aktu notarialnego (przesłanka I),

a prawo użytkowania wieczystego jest dalece podobne do prawa własności (przesłanka II),

to do przeniesienia prawa użytkowania wieczystego stosować należy te same przepisy, co do przeniesienia własności (wniosek).

- **Warunek stosowania analogii może polegać zarówno na podobieństwie faktycznym sytuacji nieuregulowanej i uregulowanej, jak i na podobieństwie celów regulacji (ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio).**

Uchwała SN z 17 I 2003 r.: do poprowadzenia linii elektrycznej i instalacji wodociągowej należy stosować przepisy o ustanowieniu służebności gruntowej

Analogia iuris (z prawa) ma nieco odmienny charakter. Istnieją luki w uregulowaniach prawnych dotyczących specyficznych spraw, ale sprawy te nie są podobne do żadnych innych unormowanych w aktach prawnych.

Zastosowanie analogii legis nie jest możliwe, gdyż nie obowiązuje norma prawna bezpośrednio określająca skutki prawne stanu podobnego do stanu, którego skutki prawne chcemy orzec.

W takim wypadku rozstrzygnięcie następuje na podstawie normy pośredniej dedukowanej na gruncie ogólnych założeń aksjologicznych (wartościujących) systemu prawa, często na podstawie zasad prawa.

- **Obowiązujące przepisy prawa mogą zakazywać posługiwania się wnioskowaniem z analogii lub znacznie ograniczać jego zakres.**

1/ bezwzględny zakaz stosowania analogii na niekorzyść oskarżonego występuje w prawie karnym. Wynika on z zasady „*nullum crimen, nulla poena sine lege*” (nie ma przestępstwa i nie ma kary bez ich konkretnego określenia w ustawie).

2/ w prawie podatkowym wnioskanie z podobieństwa nie może być wykorzystane na niekorzyść podatnika. Zasada „*nullum tributum sine lege*” oznacza, że podatek musi wynikać z konkretnego jego określenia w ustawie.

3/ analogii nie wolno także stosować do *lex specialis* i norm kompetencyjnych.

4/ analogia jest zasadniczo dopuszczalna w przypadku praw i wolności, a zasadniczo niedopuszczalna w odniesieniu do obowiązków.

5/ niedopuszczalne jest stosowanie analogii w odniesieniu do przepisów ograniczających prawa i wolności, jeśli skutkiem ich zastosowania byłoby rozszerzenie tych ograniczeń. W drodze wnioskowania z analogii nie jest możliwe wypełnienie swoistej luki w prawie, która jest luką rzeczywistą. Wynika to z zasady zakazu domniemywania kompetencji organów władzy publicznej.

- Analogia jako sposób wypełniania „luki extra legem” ma natomiast istotne znaczenie zwłaszcza w prawie cywilnym i w prawie procesowym (z zastrzeżeniem, że wnioskowania te nie prowadzą do wniosków niekorzystnych dla oskarżonego i podatnika).

Wnioskowanie (rozumowanie) „*a contrario*” (z przeciwieństwa) także opiera się na porównaniu istotnych cech dwóch stanów faktycznych. Jeżeli jakiś stan faktyczny F 1 charakteryzuje się określoną cechą C wskazaną w obowiązującej normie prawnej bezpośredniej, to wiąże z tą normą prawną skutki prawne.

Jeżeli inny stan faktyczny F 2 nie ma wspomnianej cechy C, to nie należy z nim wiązać takich skutków prawnych, jakie wiążemy ze stanem F 1.

Wnioskowanie „a contrario” jest dopuszczalne wyłącznie, gdy obowiązuje norma bezpośrednia określająca skutki prawne dla danego stanu faktycznego.

Schemat wnioskowania „a contrario” wygląda następująco:

Przesłanka I: obowiązuje norma prawna bezpośrednia N 1, która określa skutki prawne stanu faktycznego F 1 mającego cechę C

Przesłanka II: stwierdzamy, że inny stan faktyczny F 2 nie ma cechy C

Wniosek: obowiązuje norma prawna N 2 określająca, iż stan F 2 nie wywołuje takich skutków prawnych jak stan F 1. Taka norma N 2 jest normą pośrednią.

Przykład:

jeżeli zgodnie z art. 58 k.c. nieważna jest każda czynność prawna sprzeczna z ustawą lub zasadami współżycia społecznego, to a contrario przyjąć należy, że ważna jest każda czynność prawna, które nie jest sprzeczna z ustawą lub zasadami współżycia społecznego

skoro art. 688 k.c. przewiduje możliwość wypowiedzenia umowy najmu lokalu zawartej na czas nieoznaczony, to a contrario przyjąć należy, że jest niedopuszczalne wypowiedzenie umowy o najem lokalu, która została zawarta na czas oznaczony.

- Wnioskowanie (rozumowanie) typu „*a fortiori*” występuje w dwóch postaciach: jako wnioskowanie „*a maiori ad minus*” oraz jako wnioskowanie „*a minori ad maius*”.

Argumentacja „*a maiori ad minus*” to wnioskowanie z uzasadnienia silniejszego na słabsze. Dotyczy ono uprawnień lub nakazów.

Np. jeżeli ktoś jest uprawniony do czynienia czegoś więcej (w większym stopniu, w większym zakresie), to tym bardziej jest uprawniony do czynienia tego w mniejszym stopniu lub mniejszym zakresie. Jeżeli komuś nakazano czynić coś więcej (w większym zakresie, w większym stopniu), to tym bardziej nakazano mu to czynić w mniejszym zakresie lub stopniu

Schemat wnioskowania a fortiori a maiori ad minus jest następujący:

Przesłanka I: obowiązuje norma prawna bezpośrednia N1 zezwalająca czynić X lub nakazująca czynienie X

Przesłanka II: stwierdzamy, iż Y jest czymś mniejszym od X
(w mniejszym stopniu, w mniejszym zakresie)

Wniosek: tym bardziej obowiązuje norma N 2 zezwalająca na czynienie Y w mniejszym stopniu lub mniejszym zakresie

Przykłady:

1/ jeżeli organ rentowy jest uprawniony do wstrzymania wypłaty świadczenia w całości, to tym bardziej jest uprawniony do wstrzymania wypłaty tego świadczenia w części.

2/ jeżeli w myśl prawa spółdzielczego można zaskarżyć całą uchwałę spółdzielni, to zgodnie z argumentum a maiori ad minus nie ma przeszkód do przyjęcia możliwości zaskarżenia części uchwały.

3/ jeżeli w razie naruszenia przez pracownika podstawowych obowiązków pracodawca może rozwiązać z nim umowę o pracę bez wypowiedzenia, to tym bardziej może ją z tych przyczyn wypowiedzieć, a nawet zawrzeć z pracownikiem umowę

Wnioskowanie „*a minori ad maius*” to wnioskowanie z uzasadnienia słabszego na silniejsze. Dotyczy norm o charakterze zakazującym. Mianowicie, jeżeli komuś zakazano czynić coś w mniejszym stopniu lub mniejszym zakresie, to tym bardziej zakazano mu czynić to w większym stopniu lub większym zakresie.

Schemat wnioskowania a minori ad maius jest następujący:

Przesłanka I: obowiązuje norma prawna bezpośrednia N 1 zakazująca czynienia A

Przesłanka II: B jest czymś większym (w stopniu lub zakresie) od A

Wniosek: tym bardziej obowiązuje norma N 2 zakazująca czynić B

1/ jeśli przepis art. 64 ust.3 Konstytucji zabrania takiego ograniczenia własności, która by naruszała istotę tego prawa, to tym bardziej musi on zabraniać jeszcze dalej idącej ingerencji w to prawo, która by prowadziła do jego całkowitego unicestwienia, wtedy bowiem mówić by należało nie o ograniczeniu prawa własności, ale o wywłaszczeniu.

2/ jeśli przepis prawny zakazuje pociągania do odpowiedzialności osób, które nieumyślnie wyrządziły szkodę przy wykonywaniu powierzonych im obowiązków, to tym bardziej wyklucza on taką odpowiedzialność w wypadku, kiedy zachowanie tych osób nie nosiło znamion winy, a cechowała je jedynie obiektywna nieprawidłowość postępowania w postaci bezprawności.

- **Należy odrzucić uzyskany wniosek w drodze wnioskowania a fortiori, gdy jest on sprzeczny z podstawowymi zasadami prawa, ratio legis danej regulacji lub prowadzi do konsekwencji absurdalnych.**

Wyrok NSA z 21 grudnia 1998 r. : sąd odrzucił wniosek, że skoro ustawa z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska upoważnia organy państwowe do żądania od właścicieli niektórych obiektów budowlanych przedstawienia całościowej ekspertyzy oddziaływania tych budowli na środowisko, to tym bardziej upoważnia je do żądania tylko częściowej ekspertyzy.

WNIOSKOWANIA OPARTE NA ZWIĄZKU PRZYCZYNOWYM POMIĘDZY NORMAMI PRAWNYMI

- wynikanie instrumentalne
- wynikanie logiczne

Wynikanie instrumentalne:

Reguła instrumentalnego nakazu:

Przesłanka I: Obowiązuje norma prawna N1 nakazująca adresatom A, w okolicznościach O, czynić X

Przesłanka II: spełnienie (podjęcie działania) Y jest przyczynowo konieczne do spełnienia X

Wniosek: obowiązuje też norma prawna N2 nakazująca czynić Y (spełnić Y)

Jeżeli lekarz ma obowiązek ratowania życia pacjenta (przesłanka I), a w danej sytuacji do osiągnięcia tego celu konieczne jest podanie określonych leków (przesłanka II), to należy przyjąć, że lekarz ma obowiązek podania tych leków (wniosek)

Reguła instrumentalnego zakazu

Przesłanka I: obowiązuje norma prawna N1 nakazująca adresatom A, w okolicznościach O, czynić X

Przesłanka II: spełnienie Z uniemożliwia osiągnięcie X

Wniosek: obowiązuje norma prawna N3 zakazująca czynienia Z

- Przykład: jeżeli strażnik (pracownik ochrony) ma obowiązek strzeżenia (ochrony) danego obiektu (przesłanka I), sen albo oddalenie się od chronionego obiektu uniemożliwiają jego ochronę (przesłanka II), to strażnikowi nie wolno spać lub oddalać się w trakcie zmiany od tegoż obiektu.

- **WYNIKANIE LOGICZNE NORMY Z NORMY**

Norma N 2 wynika logicznie z normy N 1 wówczas, gdy zakres zastosowania normy N 2 zawiera się w zakresie zastosowania normy N 1 lub zakres normowania normy N 2 zawiera się w zakresie normowania normy N1. przy co najmniej tożsamości albo węższym zakresie dyspozycji normy N 2

1/ jeżeli zakazane jest znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą, to zakazane jest psychiczne znęcanie się nad osobą pozostającą we wspólnym pożyciu (zakres nazwy „osoba pozostająca we wspólnym pożyciu” mieści się w zakresie nazwy „osoba najbliższa”).

2/ jeżeli obowiązuje norma prawna N 1 nakładająca obowiązek zapłaty cła przez sprowadzających do Polski samochody, to obowiązuje także norma prawna N 2 nakładająca taki obowiązek na sprowadzających samochody dostawcze.

Jeżeli normy N 1 i N 2 to normy nakazujące, to norma N2 wynika logicznie z normy N 1 wtedy i tylko wtedy, gdy:

- 1/ zbiór adresatów normy N 2 zawiera się w zbiorze adresatów normy N 1;
- 2/ zakres zastosowania normy N 2 zawiera się w zakresie zastosowania normy N 1;
- 3/ wykonanie czynu nakazanego przez normę N 1 stanowi też wykonanie czynu nakazanego przez normę N 2.

Jeżeli normy N 1 i N 2 to normy zakazujące, to norma N2 wynika logicznie z normy N1 wtedy i tylko wtedy, gdy:

- 1/ zbiór adresatów normy N 2 zawiera się w zbiorze adresatów normy N 1;
- 2/ zakres zastosowania normy N 2 zawiera się w zakresie zastosowania normy N 1;
- 3/ wykonanie czynu zakazanego przez normę N 2 stanowi też wykonanie czynu zakazanego przez normę N 1